

# Begrippenlijst thema middeleeuwen

## **Benedictijnen**

Monniken die leven volgens de kloosterregel van Benedictus.

## **Bestuur**

Een groep mensen die de bevoegdheid heeft om de zaken in een bepaalde organisatie te leiden en te regelen. Het kan gaan om een land, een bedrijf, een kerk een vereniging enz.

## **Centralisatie**

Het streven van vorsten om hun grondgebied vanuit een hoofdstad centraal te regeren. Meestal ook door enkele centrale instellingen, zoals de Staten-Generaal en de Grote raad.

## **Dwangburcht**

Burcht die is neergezet ter bescherming tegen een vijandig gezind volk. Een voorbeeld is de Torenburg die in Alkmaar werd neergezet ter verdediging tegen de West-Friezen.

## **Gasthuis**

Een middeleeuws opvanghuis voor zieke, ouderen of zwakkeren in de samenleving. Deze instellingen waren meestal onderdeel van de katholieke kerk.

## **Geestelijkheid**

Groep personen die de macht hebben van de kerk over gelovigen. Ook wel clerus genoemd. De paus, bisschoppen en priesters zijn geestelijken.

## **Gilde**

Vereniging van mensen met hetzelfde beroep, die samen hun belangen vertegenwoordigen. Meestal waren dit zelfstandige ambachtslieden.

## **Heerlijkheid**

Middeleeuwse bestuursvorm waarin een lokale heer het gezag kreeg en ook rechten van de landsheer. De heer van de heerlijkheid mocht bijvoorbeeld ook wetten uitvaardigen, belasting heffen en misdadigers veroordelen.

## **Hofstelsel**

Systeem waarbij een lokale heer of edelman zijn landgoed(beneficium) in drie delen verdeelt, waarvan hij twee derde aan horigen geeft, die het land in ruil voor bescherming en een deel van de oogst mogen bewerken. Daarnaast moeten de horigen nog voor niks op het deel van de heer zelf werken.

## **Hoekse en Kabeljauwse twisten**

De Hoekse en Kabeljauwse twisten was een burgeroorlog tussen aanhangers van Jacoba van Beieren aan de ene kant(Hoeken). En aanhangers van Filips van Bourgondië aan de andere kant(Kabeljauwen). Filips van Bourgondië won maar af en toe kwamen de voormalige Hoeken nog in opstand.

## **Hoogheemraadschap**

Een hoogheemraadschap ook wel waterschap genoemd is een lokaal overheidsorgaan dat de waterhuishouding in een gebied beheert.

## **Karolingers(Karolingische dynastie)**

Dynastie die over het Frankische rijk heerste, die voortkwam uit de hofmeiers van het Frankische rijk.

## **Kanunnik**

Geestelijke die aan een kathedraal of een klooster verbonden is.

## **Leenstelsel/feodalisme**

Systeem waarbij de leenheer meestal een koning zijn gebieden in leen geeft aan een leenman of vazal. Deze vazal bestuurt de gebieden in de naam van de heer en verzamelt een leger om hem in oorlog te ondersteunen. In ruil hiervoor beschermt de leenheer de leenman tegen buitenlandse vijanden.

## **Lepra**

Een besmettelijke ziekte die in de middeleeuwen veel voorkwam. De zieken voelde meestal niks meer en hun huid werd ernstig aangetast. Leprozen werden meestal opgevangen in leprozenhuizen waar ze een leven leidde als een soort monnik.

**Nijverheid**

Beroepswerkzaamheden waarbij iets wordt gemaakt of bewerkt. Industrie waarbij grondstoffen worden verwerkt.

**Privileges**

Bijzondere rechten die verleend zijn door de soevereine vorst aan bijvoorbeeld steden, geestelijken of edelen.

**Schout**

Een schout is een ambtenaar die toezicht hield in een gebied. Een ambtenaar die de orde handhaaft. Een schout werd ook wel baljuw genoemd.

**Schutters**

De schutters waren een gezelschap van welvarende mannen die als hobby met geweren of pijl en boog schoten. Tot en met het begin van de vijftiende eeuw werden de schutters nog op veldtocht ingezet. Daarna trokken ze alleen nog uit in geval van nood.

**Staatsvorming**

Het streven van vorsten naar een aaneengesloten grondgebied met een stevige centrale bestuursstructuur.

**Stadsrechten**

Middeleeuwse rechten voor een stad waardoor zij verregaande autonomie kregen. Zij mochten zelf hun eigen wetten uitvaardigen, markten houden en misdadigers berechten.

**Stadhouder**

Een stadhouder vervangt de afwezige landsheer in een gewest.

**Standenmaatschappij**

De verdeling van de maatschappij in drie standen, namelijk de geestelijken, de adel en de rest.

**Vikingen**

Vikingen ook wel bekend als Noormannen waren uit Scandinavië afkomstige zeelieden die de kusten van Europa plunderden van de negende tot en met de tiende eeuw. Op bepaalde plaatsen vestigden Vikingen zich, zoals in het noordoosten van Engeland en in Normandië.

**Vroedschap**

Bestuurscollege namens de burgers. Ook wel stadsraad genoemd. Leden werden benoemd voor het leven, maar lidmaatschap was niet overerfbaar. In de praktijk bleven regentenfuncties vaak in de familie.

**Wereldlijke macht**

Koningen, keizers, hertogen en graven vallen hieronder, maar de wereldlijke macht bestaat uit alle machthebbers die niet onder de kerk vallen.